FLORIAN COPCEA
Drobeta Turnu Severin

TRANSPUNERI ÎN LIMBILE EUROPENE ALE LIRICII EMINESCIENE

Abstract. This paper is an inventory of Eminescu's works which appeared in several international languages. The incursion made claims that the poet was perceived beyond the Romanian literary space even during his life. The introduction of Mihai Eminescu into the European circuit of values demonstrates both the uniqueness and the European character of his works as well as the universality of Romanian culture.

Keywords: Eminescu, Romanticism, Europeanism, interpretation, perception, archetypes.

Într-un interviu acordat publicației *România Liberă,* sub genericul *Denigratorii lui Eminescu,* academicianul Eugen Simion vorbeşte de neşansa şi regretul pe care le-a avut „romanticul absolut" (Ion Negoițescu) de a nu putea fi tălmăcit în toate limbile pământului, iar traducerile care s-au făcut totuşi „nu sunt prea reuşite".

Considerat a fi cel mai strălucit reprezentant al romantismului românesc şi un mare poet romantic european, integrat seriei de scriitori care au marcat profund curentul în discuție, – Byron, V. Hugo, Shelley, Lamartine, Puşkin, Heine, Charles Cros şi alții, Mihai Eminescu a intrat, în pofida intraductibilității operei sale, în atenția intelectualității din întreaga lume. Cu toate acestea poeziile sale pot fi rostite în peste 60 de limbi, iar numărul celor care au fost sensibilizați de eternul său discurs liric a depăşit, potrivit unui studiu, cifra de 200.

La întrebările – de ce nu a intrat Eminescu în circuitul literar universal?, şi – cum trebuie judecată valoarea poetică a lui Eminescu?, am putea aduce în discuție două motivații: pe de o parte vina o poartă intraductibilitatea versurilor sale, iar pe de altă parte antipropaganda culturală care i s-a făcut şi încă mai continuă la nivelul unor speculații reducționiste manipulatorii. Ar fi o tragedie să acceptăm teza că România fără Eminescu ar fi intrat mai repede în spațiul Uniunii Europene, cum, din păcate, partizanii antieminescialismului au sugerat. De aceea nu ne vom lăsa atraşi în capcana întinsă cinic de aceştia şi să-l învinovățim pe Eminescu de „stagnarea" idealului românilor de a integra propria noastră cultură în cea universală.

Receptarea poeziei eminesciene în timpul vieții poetului a fost destul de firavă. În 1883 îi este tradus în limba germană *Făt-Frumos din lacrimă*, iar în 1885 în ungureşte.

După cum vom vedea vehiculul unei limbi, alta decât cea română, în care s-a exprimat şi afirmat, l-a proiectat pe Mihai Eminescu într-un circuit internațional, prilej cu care întregii lumi i s-a oferit posibilitatea de a avea demonstrația *în extenso* a unui geniu, un pretext de netăgăduit când este vorba de a pune sub semnul pragmaticului identitatea unui popor a cărui cultură este amenințată de ignoranță şi superficialitate.

BDD-A6791 © 2013 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:40 UTC)

Pentru a avea un „tablou" al transpunerilor operei sale în alte limbi, vom efectua o incursiune exhaustivă în câteva din limbile prin care a pătruns în „*lume printr-a stelelor ninsoare*" (*Egipetul*). Extrem de importantă în cunoaşterea lui Eminescu în Italia, de pildă, este traducerea lui Marco Antonio Canini. În culegerea *Libro dell'amore* (Venezia, 1885, 1887, 1888, 1890), „astrul poeziei române" figurează cu *Sunt ani la mijloc…, Când însuşi glasul… şi Dorință.* Publicul italian iubitor de poezie are astfel prilejul de a descoperi savoarea versului eminescian evocativ. Despre fidelitatea cu care Canini a transpus în italiană armonia vocală a lirismului poetului, nu încap comentarii. Să luăm, de pildă, un fragment din sonetul *SUNT ANI LA MIJLOC* apărut în *Convorbiri literare* la 1 octombrie 1879:

„Sunt ani la mijloc şi încă mulți vor trece
Din ceasul sfânt în care ne întâlnirăm,
Dar tot mereu gândesc cum ne iubirăm,
Minune cu ochi mari şi mână rece."

Iată cum sună (euforic) în limba lui Dante:

„Il tempo m'ha involato la santa ora
In mi scorgeati: son que' di lontani.
Pure a te con amor io penso ognora,
O donna che hai grandi occhi e fredde mani".

În 1906 Pier Emilio Bosi în *Nuova Rassegna di letterature moderne* nr. 20 nu se sfieşte să recunoască: „Versurile lui Eminescu, ca şi ale tuturor poeților cu formă subtilă perfectă, pierd mult în traducere". Cu toate acestea îndrăzneşte, conştient de „sacrilegiul" pe care îl provoacă, să tălmăcească *Singurătate, Şi dacă ramuri, Venere şi Madonă, Veneția.*

Un alt nume de care se leagă destinul italian al lui Mihai Eminescu este profesorul Romeo Lovera. Cu toate că îi consacră un număr de 18 pagini, în care regăsim, printre altele, *Singurătate, Şi dacă…, Venere şi Madonă, Epigonii, Mortua est!,* nu reuşeşte să-l impună publicului italian pe cel care „se naşte sub o stea însingurată, privindu-şi suferința în tăcere".

Cel care va infirma mărturisirea lui Eminescu din *Geniul pustiu* potrivit căreia „Italia a uitat pe români", este fără îndoială Carlo Tagliavini, cea dintâi „voce" care prezintă italienilor, într-un studiu ştiințific – *Michele Eminescu,* apărut în revista lunară L'Europa Orientale publicată sub auspiciile Institutului pentru Europa Orientală (anul III, numerele IX, X, XI, Roma, 1923, p. 745-801), viața şi opera poetului român.

În versiune italiană, la capitolul *L'opera* aflăm comentate fragmente din *Geniul pustiu, Luceafărul, Sărmanul Dionis, Revedere, La o artistă, Visuri trecute, Amorul unei marmure, Noaptea, Înger de pază, Egipetul, Floare albastră, Glossa, Călin, Scrisoarea I, La steaua* etc.

Preocupat de valoarea poetică a lui Mihai Eminescu s-a dovedit a fi şi Ramiro Ortiz. El publică în 1927, la Florența, volumul *Mihai Eminescu. Poesie*. Din cuprinsul acestuia nu lipsesc poeziile: *O, rămâi, Colinde, colinde, Doina, Freamăt de codru, Scrisoarea IV.* În *Introducerea* la acest volum (care l-a inspirat pe George Călinescu în scrierea cărții

BDD-A6791 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:40 UTC)

Viaţa lui Eminescu), Ortiz mărturiseşte: „N-am intenţia să fac o biografie amănunţită cu toate faptele externe ale vieţii lui Eminescu. Cu volumaşul acesta nu pot avea nici măcar pretenţia de a-mi împlini întru totul promisiunea de a face cunoscut în Italia pe acest poet scump inimii mele". În finalul studiului său descoperim această caracterizare care îl poziţionează pe Eminescu în rândul marilor titani ai lumii: „Poet pesimist şi adăpat la filozofia lui Schopenhauer, cu influenţe sporadice de budism, el aparţine grupului Leopardi, Musset, Vigny, Heine, Lenau, Petöfi, deosebindu-se însă total de ei printr-o viziune proprie a vieţii, printr-un proaspăt, adânc, intim simţ al naturii, fiind cel mai sincer şi mai autohton interpret al peisajului românesc, prin entuziasmul său constant pentru istoria, tradiţia şi mai presus de toate pentru poezia populară românească, în sfârşit printr-o anume seninătate în durere care-l face să privească de sus pasiunile umane".

De asemenea, şi Gino Lupi, profesor filoromân la Universitatea din Milano, a fost atras de „interpretul sufletului milenar al neamului său", expresie a „sufletului lumii, chinuit de problemele eterne a căror dezlegare e căutată zadarnic", îi consacră studiul *Mihai Eminescu*, publicat în 1943 în revista L'Europa Orientale.

În 1964 Mario Ruffini a tipărit la Torino un volum din lirica erotică a poetului: *Mihai Eminescu – Poesie d'amore.* Acesta apreciază ca fiind minoră poezia de dragoste, bineînţeles în raport cu celebrele poeme *Strigoii, Rugăciunea unui dac, Glossă, Melancolie, Călin, Luceafărul, Scrisorile.*

Fără îndoială, „enigma Eminescu" avea să fie în întregime descifrată în limba italiană de Rosa Del Conte, odată cu apariţia cărţii *Mihai Eminescu o dell'Assoluto* (Modena, S.T.E.M., 1961), dovedită a fi o punte de legătură între cultura românească şi cea italiană. În lecturile sale, făcute din *Elena, Mortua est!, Împărat şi proletar, Rugăciunea unui dac, Luceafărul, Mureşanu, Memento mori, Venere şi Madonă, Înger şi demon, Călin, Strigoii,* ca să enumerăm doar câteva din piesele asupra cărora a efectuat strălucite lecţii de anatomie, Rosa Del Conte universalizează teme poetice autohtonizate, cărora Mihai Eminescu le-a dat circulaţie universală. Rosei Del Conte i se datorează atât analiza şi interpretarea în întregime a operei eminesciene, cât şi valorificarea în italiană a versurilor poeziilor postume. Pentru exegetă Eminescu este un miracol. În *Cuvânt înainte* la această lucrare, Del Conte recunoaşte: „…nu este puţin ceea ce datorează gândirii occidentale cultura lui Eminescu, dar cuvântul liric în care se transfigurează lumea lui este scos din izvoarele tradiţiei autohtone. Până şi temele care par luate cu împrumut din romantismul european – acea problematică filosofico-religioasă atât de bogată şi de interesantă în chiar contradictorietatea sa – îşi împlântă rădăcina în humusul creştinismului primitiv, se încadrează în climatul neoplatonic al Patristicii răsăritene. Şi dacă sufletul popoarelor se oglindeşte în cuvântul poeţilor, Eminescu – reflectă şi în aceasta istoria intelectuală a poporului său, depunând mărturie pentru ea".

Nu este greu să propunem aici realitatea că prin limba italiană poezia eminesciană s-a deschis lumii întregi. Poate nu întâmplător poetul a considerat-o, desigur, după limba română, cea mai apropiată spiritului său. Printre manuscrisele sale se află transcrise multe poezii în italiană, ceea ce dovedeşte că a fost marcat de rezonanţa lirică a textelor, ele radiind o puternică atracţie pentru cititori.

BDD-A6791 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:40 UTC)

Cu acelaşi succes poetul naţional a fost tradus şi de italienişţii români. Cea mai recentă întreprindere de acest fel este *Din valurile vremii!/ Dall' onde degli evi*, carte bilingvă realizată de Geo Vasile care a selectat 48 de poeme antume şi 22 postume din ediţia Perpessicius.

În spaţiul culturii germane Mihai Eminescu a fost tradus şi interpretat, între 1881-1920, de Mite Kremnitz, Em. Grigorovitze, Edgar von Herz, Maximilian W. Schroff, V. Teconţia.

Cel mai serios demers de pătrundere a operei eminesciene în sfera culturii germane a fost făcut desigur de Mite Kremnitz, cumnata lui Titu Maiorescu. Traducerile sale sunt şi azi destul de apreciate. În lucrarea *Amintiri fugare despre Mihai Eminescu* descoperim o parte din poeziile care au făcut senzaţie în întreaga Europă, limba germană fiind mult utilizată în cercurile intelectualiste ale vremii: *Călin (File de poveste), Departe sunt de tine, Melancolie, Pescăruşul, Strigoii, Atât de fragedă* şi *Te duci* (ultimele două fiindu-i dedicate).

Studiile de mai târziu ale unor istorici şi critici, cum ar fi Friedrich Lang *(Eminescu als Dichter und Denker),* Ioan Scurtu *(Mihail Eminescus, Leben und Prosaschriften)*, Lazăr Gusho *(Der verkannte Eminescu und seine volkstümlich heimatliche ideologie)* şi Alfred Noyer – Weidner (*Die Einheit der Manngfaltigkeit in Eminescus*), informează cu generozitate publicul german asupra poeziei şi prozei lui Eminescu.

Nu trebuie neglijate, în acelaşi context, şi contribuţiile scrise pentru publicul german de Wilhelm Rudow (1892), Georg Adam (1900), Johanna M. Minckwitz (1900), Gh. Alexici (1906).

În manuscrisele lui Eminescu sunt descoperite poezii scrise direct în limba lui Goethe, unele dintre ele reprezentând creaţii originale din perioada germană a poetului român. Credem că nu este aici locul să arătăm şi interesul lui Eminescu manifestat pentru alte multe şi diverse lucrări de artă, poetică, filosofie şi estetică ale câtorva valoroşi oameni de cultură germani.

Prezenţa lui Eminescu în literatura franceză s-a făcut prin traduceri de o mare profunzime, acestea fiind de fapt rodul unei temeinice cunoaşteri a operei poetului de către cei care au dorit să introducă un fenomen complex şi ascendent, cum a fost considerat poetul, în cultura lor proprie.

În 1963 Alain Guillermou, profesor la Sorbona, publică monografia *La genèse intérieure des poésies d'Eminescu*. Cu acest prilej cititorii francezi au şansa de a descoperi cele mai strălucite creaţii poetice, unele dintre acestea identificate în manuscrise ale poetului român de sorginte europeană. De remarcat acest pasaj: „Mais on saisira mieux, – le domaine de l'apport extérieur une fois circonscrit, – en quoi Eminescu apporte lui – même une richesse originale et neuve au fonds, commun de la littérature européenne", de unde înţelegem aportul poetului nepereche al limbii române la consolidarea universului cultural european.

Chiar şi în 1984 „Eminescu rămâne pentru francezi un necunoscut", constatare făcută de George Barthouil la Roma, în cadrul unui simpozion internaţional. Se pare că acest „statut" al lui Eminescu se menţine şi după apariţia cărţii bilingve a lui Jean-Luis Courriol, profesor de limba şi literatura română la Universitatea Lyon III din Franţa –

BDD-A6791 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:40 UTC)

Mihai Eminescu, poezii, prezentare şi introducere (Ed. Cartea Românească). În prefaţa lucrării exegetul precizează: „Oricât ar părea de ciudat (…) publicul francez iubitor de poezie, nu numai că n-a prea auzit de Eminescu, dar nici n-ar avea cum să-i aprecieze geniul poetic deoarece nu i s-a pus (…) niciodată până acum la dispoziţie o versiune de referinţă în franţuzeşte".

În pofida „surzeniei selective" a francezilor, sau poate că tocmai de aceea, J. L. Courriol le propune remarcabile perspective asupra modernităţii poeziei lui Eminescu, întreprindere „eminamente delicată", care impune o imagine profund definitorie a celui ce „nu a fost deloc străin de literatura franceză".

Traducerile – preciza Goethe în corespondenţa purtată cu Carlyle – rămân, indiferent de ce spun câţiva, una dintre cele mai importante şi mai interesate preocupări în totalitatea activităţilor umane. Evident, ele joacă un rol preponderent în răspândirea şi îmbogăţirea unei culturi. Traducătorii, însă, se confruntă cu dificultăţi enorme în ceea ce priveşte transpunerea în limba lui Voltaire a lui Eminescu, acestea constând în stilul său inimitabil. Trecerea poeziei eminesciene din limba română, de o armonie complexă şi o muzicalitate unică, în limba franceză, riscă să altereze conţinutul şi ritmul versului.

Cercetarea atentă a *Caietelor eminesciene* ne determină să nu acceptăm supoziţia că poetul a avut doar o instrucţie germană. În multe texte el traduce pasaje întregi din presa franceză şi din lucrările cărturarilor J. J. Rousseau, Musset, Hugo, Pierre-Simion Ballanche, Montalembert, Moliere, Balzac etc.

În *Timpul* din 8 mai 1880 gazetarul-poet îşi exprimă pe un ton glacial pesimismul faţă de influenţa unor cărţi franceze asupra culturii române, acestea neputând îmbogăţi, ci doar corupe literatura naţională.

Aceiaşi poziţie să o fi manifestat şi contemporanii săi în ceea ce-l priveşte?

Este posibil. Dar la fel de adevărat este şi faptul că tălmăcitorii cu greu au pătruns sensurile de adâncime, cu efecte şi subtilităţi poetice absolute ale universului eminescian.

J. L. Courriol, prin tălmăcirile realizate (printre acestea – *Glossă, Doina, Odă, Strigoii, Scrisorile* şi *Luceafărul*), reuşeşte să impună francezilor, fără să diminueze discursul liric, estetica şi epica poeziilor, un Eminescu genial, altul decât cel pe care li-l propusese poetul francez J. B. Hétrat.

Analiza făcută, sub acest unghi, reprezintă pentru noi un excelent pretext de a comenta, exclusiv, ediţiile în engleză ale poeziilor lui Eminescu. Pe bună dreptate, vehiculul limbii engleze îl înscrie pe Eminescu într-o cuprinzătoare arie de circulaţie în lume.

Dar Eminescu nu a fost tradus suficient în engleză, iar din cele aproape zece ediţii existente, mai mult de jumătate sunt străduania unor cunoscători ai acesteia din România.

Primul contact al anglo-saxonilor cu arhetipurile din universurile imaginative ale lui Eminescu s-au produs în 1930, când Estelle Sylvia Pankhurst îndrăzneşte să încropească un volum din zece poeme.

Volumul, apărut la Editura Kegan Paul în condiţii grafice de ţinută, a beneficiat de un *cuvânt introductiv* semnat de Nicolae Iorga şi de o scrisoare (datată 12 septembrie 1929) adresată traducătoarei de G. B. Shaw. Acesta, cum mărturisea, a fost impresionat

BDD-A6791 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:40 UTC)

mai ales de *Împărat şi proletar* şi *Strigoii*, poemele amintindu-i de litografiile lui Delacroix care au ilustrat *Faust*. Prin traducerea lui E. S. Pankhurst versurile eminesciene nu şi-au pierdut din savoare, temele ideatice păstrându-şi intacte sonoritățile. O punere în paralel a versurilor în română şi engleză ne convinge de talentul acesteia de „interpretare", cât mai aproape de original.

Un alt admirator al marelui poet român, „cugetător al timpului său, încă modern şi astăzi", este Ray Mac Gregor-Hastie. În 1972 el publică 18 versiuni în volumul editat sub egida UNESCO – *The Last Romantic: Mihail Eminescu,* „fără a pierde sensul, sunetul şi sentimentul poeziei". Despre munca lui de a fi cât mai aproape posibil de ritmul versiunii originale, Ray Mac Gregor-Hastie a precizat: „Mai presus de orice, am încercat să fiu fidel stilului omului, ca şi stilului poetului".

Într-o comunicare la UNESCO clujeanca Ana Şincai a pledat pentru universalizarea poeziei lui Eminescu în lume. Ea a fost de părere că Eminescu devenise „ipostaziat prin interpretul său".

Unul dintre cei mai consecvenți traducători în engleză ai lui Eminescu, a fost tânărul Corneliu M. Popescu. El a transpus 70 de poezii care şi-au păstrat „starea de grație" pe care le-a dat-o autorul lor. Se pare că acestea sunt cele mai reuşite, meritorii, traduceri în limba „divinului brit" a lui Eminescu.

Nu trebuie să trecem cu vederea nici numele altor cunoscători ai limbii engleze, pasionați de poezia eminesciană: Andrei Bantaş, Dimitrie Cuclin, Leon Levitki, Brenda Walker, Petre Grimm, Ge Baoquan şi Dieter Fuhrmann.

Revelatoare pentru creația „luceafărului românilor" sunt aceste însemnări ale lui Jeno Platthy, director executiv al *Federation of International Poetry Associations*, făcute în revista *New Muses*: „Eminescu a fost cel mai mare poet liric al României şi deține încă acest titlu, după aproape 100 de ani de la moartea sa (…). Poeziile sale nu au încetat de a fi iarăşi şi iarăşi traduse în principalele limbi ale globului şi, pe bună dreptate, Eminescu îşi câştigă cititorii…".

Un interes deosebit pentru lirica marelui poet român îl manifestă cu obstinație şi ruşii. În 1981 filologul rus Fiodor Korş (1843-1915) traduce în revista *Gândirea rusă* sonetul eminescian *Oricâte stele.* De remarcat fidelitatea cu care cunoscutul tălmăcitor redă livrescul şi exaltările nebănuite, întâlnite în fața morții, ale lui Eminescu. De asemenea, ziarul *Viața nouă* din Țighina publică în 1920 poezia *Glossa* în traducerea lui G. Avakian.

Universul poetic propriu lui Eminescu avea să fie recreat însă de Vasili Laşcov în *Antologia poeziei româneşti* apărută în 1928.

Acesta transpune capodoperele lirice *Şi dacă…, Cu mâne zilele-ți adaogi…, O, rămâi…, De ce nu-mi vii…, Din noapte şi Sunt ani la mijloc.*

Prin demersul său basarabeanul V. Laşcov infimă teza că poeziile lui Eminescu sunt intraductibile, că nu ar putea fi, păstrându-şi farmecul, forma, ritmul şi rima, transferate în limba rusă.

Iubitorul de poezie rus a avut privilegiul de a intra în contact cu opera poetică a lui Eminescu în 1950, când la Moscova apare volumul *Poezii*, care cuprinde peste

BDD-A6791 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:40 UTC)

cincizeci de poezii (antume şi postume), printre acestea numărându-se: *La steaua, Veneţia, O, mamă…, Scrisoarea I şi Scrisoarea II, Pe lângă plopii fără soţ, Dintre sute de catarge.*

Versurile ce au alcătuit cartea au fost traduse de poeţii Leonid Martânov, Emilia Aleksandrova şi N. Aseev, de scriitorii Iuri Kojevnikov (care semnează şi un studiu introductiv), V. Levik, Gr. Perov, M. Zenkevici, I. Mirimski ş.a.

Important pentru receptarea poeziei lui Eminescu prin intermediul traducerii în limba rusă mai sunt apariţiile la Moscova a *Antologiei poeziei româneşti* (1958) şi *Lirică* (1968).

Spre deosebire de toţi aceştia, poeta Anna Ahmatova şi David Samoilov, prin traducerea poeziilor *Venere şi Madonă* şi respectiv *Luceafărul,* reuşesc să transfere în ruseşte rezonanţa, discursul emotiv şi mesajul ideatic ale originalelor.

Dialogul intercultural român-rus, prin Eminescu, a cunoscut dimensiuni impresionante după publicarea cărţii *Opere alese*, în 1980, la Chişinău, alcătuită de C. Popovici şi Ion Pavelciuc, unde au fost incluse peste o sută de poezii şi câteva proze (*Geniu pustiu, Cezara, Sărmanul Dionis, Făt-Frumos din lacrimă* ş.a.

Eminescologii sunt de părere că faţă de „plăsmuirile" anterioare, acestea sunt cele mai „artistice", care păstrează în substanţa lor sugestia subtextului, încărcătura imagistică.

Poeziile lui Eminescu au fost răzleţ transpuse în limba sârbă, acest lucru datorându-se intraductibilităţii bogatelor expresii, „doldora de idei şi simboluri, ecuaţii mitice, mitologice şi filozofice" (Sima Petrovici, *O bună transpunere a „Luceafărului" şi „Scrisorilor" lui Eminescu în limba sârbă,* revista *Lumina,* nr. 2-3 (26-27), Panciova, 2001, p. 32-36). Prima tălmăcire a poeziilor eminesciene în limba lui Vuk Karodžić, a fost făcută de romanticul poet Jóvan Jó din Vanović Zmaj, însă după o versiune germană, probabil cea alcătuită de Mite Kremnitz. Grupaje din versurile *luceafărului poeziei româneşti* au apărut sporadic în revistele literare sârbe – Kniijeveni jivot din Timişoara, Kniijevne novine, Kniijevnost şi Savremenik din Belgrad. În anul 1979 la Ed. Prosveta avea să vadă lumina tiparului şi o antologie – *Pesnistvo evropskog romantisma/Poezia romantismului european,* multe dintre poeziile antologate fiind transpuse în limba sârbă, printre alţii, de Vasko Popa, Ljubomir Simovici, Aurel Gavrilov, Ivan V. Lalici şi Adam Puslojici.

O altă încercare aparţine lui Mate Maras, care în 1989 a versificat *Luceafărul* în sârbocroată în colecţia revistei de cultură *Lumina*. Şi cunoscutul prof. univ. dr. Radu Flora (*Mihaj Eminesku: Ka Zvezdi, izabrane pesme,* Gradska Biblioteka, Zarko Zrenjanin) s-a încumetat să plăsmuiască poeziile lui M. Eminescu în sârbeşte.

Cea mai izbutită şi de excepţie traducere a lui Eminescu aparţine, desigur, poeţilor Ileana Ursu şi Milan Nenadici. La Editura Libertatea din Panciova în anul 2000 avea să apară bilingv *Luceafărul* şi *Scrisorile.* Este pentru prima oară când cititorul sârb este iniţiat în universul liric al „poetului genial al culturii şi limbii române, mai mult un poet unic şi genial universal" (Sima Petrovici). Cei doi traducători au reuşit să păstreze în limba sârbă nealterate forma, cadenţa şi mesajul liric al acestor două capodopere eminesciene. Să oferim drept argument la cele spuse un fragment din *Scrisoarea a III-a:*

BDD-A6791 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:40 UTC)

„Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vârf de băț.
Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț:
– Ce vrei tu?
– Noi? Bună pace! Şi de n-o fi cu bănat,
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.
La un semn deschisă-i calea şi s-apropie de cort
Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.
– Tu eşti Mircea?
– Da-mpărate?”

Iată cu câtă inspirație Ileana Ursu şi Milan Nenadici transferă în sârbă fiorul liric şi reuşesc să nu deturneze sensul şi nici singulara sonoritate eminesciană:

„Evo stije glasnik mira s belim platnom na vrx stapa,
A Bajazid, odmerivşi, sa prehpenîem upita ga:
– Şta ti xoces?
– Mi? Mir cestit. Mada cada s nama nije,
Gospodar bi naş da vidi glavu vaşe imperiie.
Jiva staza na mig iedan razmace se ka şatory,
Poiavi se skroman staraț po odeți i govoru
– Ti si Mircea? Po odeți i govoru.
– Iesam, țare!”

Ileana Ursu şi Milan Nenadici şi-au dovedit iscusința, mai ales, în traducerea unor poezii greu de transpus în limba sârbă. Pentru ei poezia lui Mihai Eminescu, devenit vocea autentică a umanității, înseamnă risipire de etern, sensul lumii, mister şi evidență. Traducerea poemului *Rugăciunea unui dac (Molitva iednog daceanina),* foarte greu de transferat în limba sârbă, a constituit piatra de încercare a talentului lor. În textul acestuia au căutat, dincolo de melodicitate, dincolo de formele de construcție, „discursul transfrastic”, adică puntea de legătură dintre cuvânt şi frază.

Pentru a ne susține comentariul să apelăm la acest fragment:

„Pe când nu era moarte, nimic nemuritor,
Nici sâmburul luminii de viață dătător,
Nu era azi, nici mâine, nici ieri, nici totdeauna,
Căci unul erau toate, şi totul era una;
Pe când pământul, cerul, văzduhul, lumea toată
Erau din rândul celor ce n-au fost niciodată,
Pe-atunci erai Tu singur, încât mă întreb în sine-mi:
Au cine-i zeul cărui plecăm a noastre inemi?

El singur zeu stătut-a înainte de-a fi zeii,
Şi din noian de ape puteri au dat scânteii,

BDD-A6791 © 2013 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:40 UTC)

El zeilor dă suflet şi lumii fericire,
El este-al omenirii izvor de mântuire:
Sus inimile voastre! Cântare aduceți-i,
El este moartea morții şi învierea vieții!”

Iată planul de rezonanță, în limba sârbă, care nu scade tensiunea trăirii, ci mai curând produce un efect estetic şi mai profund:

„Kad ne beşe smrti niti besmrtnosti,
Niti jivotvornog zrnașța svetlosti,
Ni danas ni sutra, iuce ni vecito,
Ier sve beşe iedan, u iednom sve skrito;
Zemlea, nebo, vazdux i svet țeli, kada
Bexu red onoga şto ne bi nikada,
Ti beşe iedini, pa se pitam samo:
Ko li ie Bog iem srța priklanamo?

On beşe iedeni, bog pre svix bogova,
On iz silnix voda moțnu iskpu skova,
On bozima duşu, svetu srețu dade,
A liudima izvor oproştaine nade:
Uzvisite srța! Nek poi ne prestaie,
On ieste smrt smrti, vaskrs jivota ie!”

Față de „experiențele” anterioare prin care s-a încercat introducerea în cultura sârbă a unui mare poet al literaturii universale, demersul celor doi traducători a fost o reuşită, el bucurându-se de un interes deosebit din partea „consumatorului” de poezie din Serbia.

Volumul *Opere alese / Izabrana dela,* apărut în anul 2000 la Ed. Elion din Bucureşti, la 150 de ani de la naşterea poetului „care a încercat să dea sens şi finalitate timpului şi spațiului istoric pentru neamul său”, cum scrie în prefață Zoe Dumitrescu-Buşulenga, include echivalențele, tulburător de credibile, în limba sârbă a celor doi valoroşi poeți din Novi Sad. Ceea ce este deosebit de important, în afara poeziilor mai sunt prezentate bilingv, (punctul de pornire al acestei întreprinderi fiind *ediția critică Perpessicius*), o parte din proze (*Cezara, Archaeus, Aur, mărire şi amor, Contrapagină şi Borta vântului,*) o selecție de cugetări şi un grupaj de articole publicistice – *Tendențe de cucerire, Românii Peninsulei Balcanice, Pe arborul tăcerii, Alexandru III, Între legendele noastre, Discuția cestiunii dunărene şi Demagogii sunt aceiaşi.* Editorii, în *Notă asupra ediției* precizează că au căutat să publice anumite poezii necesare unei mai cuprinzătoare viziuni asupra liricii marelui poet, cât şi a prozei şi publicisticii sale, tipărite în premieră în versiunea sârbă.

Se impune precizarea: Eminescu a fost tradus în întreaga lume, dar din cauza absenței unei strategii culturale româneşti pentru promovarea poeziei sale rămâne „cel mai mare poet național european necunoscut”.

BDD-A6791 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:46:40 UTC)